

การพัฒนากระบวนการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษ
โดยใช้แนวคิดการศึกษานำบัดและการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

นางสาวศศิลักษณ์ ชัยนิกิจ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษานำบัด ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974-14-2288-1

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DEVELOPMENT OF EDUCATION PROCESS USING CURATIVE EDUCATION
AND TRANSFORMATIVE LEARNING FOR PARENTS OF
YOUNG CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS

Miss Sasilak Khayankij

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Early Childhood Education
Department of Curriculum, Instruction, and Educational Technology

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic year 2005

ISBN 974-14-2288-1

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การพัฒนากระบวนการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัย
ที่มีความต้องการพิเศษโดยใช้แนวคิดการศึกษาบำบัดและการเรียนรู้เพื่อ
การเปลี่ยนแปลง

โดย นางสาวศศิลักษณ์ ชัยนิกิจ

สาขาวิชา การศึกษาปฐมวัย

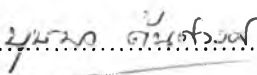
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.จีระพันธ์ พูลพัฒน์

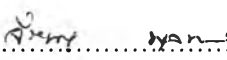
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร. ศรินทร วิทยะสิรินันท์

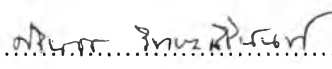
คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์)

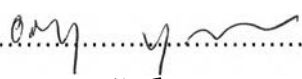
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ตันติวงศ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.จีระพันธ์ พูลพัฒน์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ดร. ศรินทร วิทยะสิรินันท์)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. อารี สัตถนงวิ)

..... กรรมการ
(ดร. อรชา ตูลานันท์)

ศศิลักษณ์ ขยันกิจ : การพัฒนากระบวนการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัย
ที่มีความต้องการพิเศษโดยใช้แนวคิดการศึกษำบำบัดและการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง.

(DEVELOPMENT OF EDUCATION PROCESS USING CURATIVE EDUCATION
AND TRANSFORMATIVE LEARNING FOR PARENTS OF YOUNG CHILDREN
WITH SPECIAL NEEDS) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.จีระพันธุ์ พูลพัฒน์, 281 หน้า

ISBN 974-14-2288-1

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) พัฒนากระบวนการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัย
ที่มีความต้องการพิเศษ โดยใช้แนวคิดการศึกษำบำบัดและการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง และ 2) ศึกษาผล
การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของผู้เข้าร่วมกระบวนการที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ในด้านการกระทำ คือ การปฏิบัติ
ต่อเด็ก ด้านความรู้สึก คือ มุมมองต่อตนเองและเด็ก และด้านความคิด คือ การคิดใหม่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต
ผู้เข้าร่วม ได้แก่ 1) ผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งเรียนอยู่ในระดับอนุบาลปีที่ 3 –
ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประถมศึกษา ในกำกับของสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน
จำนวน 8 ครอบครัว 2) ครูการศึกษาพิเศษ จำนวน 1 คน และ 3) ผู้วิจัย ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยเชิง
ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ประกอบด้วย 1) การเตรียมการก่อนลงภาคสนาม 2) การพัฒนาการปฏิบัติการใน
ภาคสนาม และ 3) การนำเสนอกระบวนการที่ได้พัฒนาขึ้น

ผลการวิจัยมีดังนี้

1. ได้กระบวนการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษโดยใช้แนวคิด
การศึกษำบำบัดและการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ประการ สำหรับขั้นตอนในการดำเนิน
กระบวนการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) รวมกลุ่ม สร้างความสัมพันธ์ 2) ปฏิบัติการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครอง
ซึ่งประกอบด้วยดำเนินการ คือ (1) การจัดการประชุมร่วมกัน (2) การส่งเสริมการปฏิบัติกับลูกที่บ้าน
(3) การประสานงานในห้องเรียนพิเศษ และ (4) การติดตามการบำบัดรายบุคคล และ 3) ถอดประสบการณ์

2. เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของผู้เข้าร่วมใน 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการกระทำ คือ
การปฏิบัติใหม่ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กบนฐานการประสานมุมมองระหว่างกันในการให้ความช่วยเหลือแก่
เด็กตั้งแต่ระยะแรกเริ่ม 2) ด้านความรู้สึก คือ การสร้างสมดุลระหว่างมุมมองต่อตนเองและเด็ก ได้แก่
การรู้เท่าทันอารมณ์ตนเอง การให้เวลาสำหรับการตอบสนองต่อเด็กอย่างเหมาะสม การมีความกระตือรือร้น
และมีพลังในการปฏิบัติ การยอมรับและเข้าใจในตัวตนรวมทั้งศักยภาพที่แท้จริงของเด็ก และ 3) ด้านความคิด
คือ การขับเคลื่อนความคิดสู่ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการทำงานกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่ถูกต้อง

ภาควิชา.....หลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา ลายมือชื่อนิสิต.....

สาขาวิชา.....การศึกษำปฐมวัย..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา.....2548..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

##4584663527 : MAJOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION

KEY WORD: EDUCATION PROCESS / TRANSFORMATIVE LEARNING / PARENTS /
YOUNG CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS

SASILAK KHAYANKIJ : DEVELOPMENT OF EDUCATION PROCESS
USING CURATIVE EDUCATION AND TRANSFORMATIVE LEARNING FOR
PARENTS OF YOUNG CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS.

THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. CHEERAPAN BHULPAT, Ph.D.,

CO-ADVISOR: SARINTHORN VIDHAYASIRINUN, Ph.D., 281 pp.

ISBN 974-14-2288-1

The purposes of this study were 1) to develop the education process by using curative education and transformative learning for parents of young children with special needs, and 2) to investigate the outcomes of participants' transformative learning in terms of doing which was the way of treating children, of feeling which was the attitude toward themselves and children, and of thinking which was the new point of views about their way of life. The participants were 1) eight families having young children with special needs from kindergarten to grade 4 in a private elementary school, 2) a special education teacher, and 3) the researcher. The procedures of this participatory action research were; 1) preparation before the field study, 2) development of the operational process, and 3) presentation of the developed process.

Research results were as follows:

1. The education process formation by using curative education and transformative learning for parents of young children with special needs consisted of 5 elements for 3 steps of operational procedures; 1) learning group formation, 2) operation of the parent education including (1) meeting arrangement, (2) enhancement of practices with children at home, (3) coordination with resource room at school, and (4) individual therapy follow-up, and 3) evaluation of the process.

2. Participants' transformative learning experiences were found in 3 dimensions; 1) doing which was new action on child development promotion based on integrated view on early intervention , 2) feeling which was balancing attitude toward themselves and children such as becoming conscious of their own feeling, allocating time for healthy responses, becoming enthusiastic and energetic for constructive action, and accepting and understanding the child's individuality as well as his/her true potential, and 3) thinking which was gaining the new mobilized knowledge concerning working with children with special needs.

Department Curriculum, Instruction, and Educational Technology Student's signature

Field of study Early Childhood Education Advisor's signature

Academic year 2005 Co-advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

หากการเติบโต คือ พัฒนาการ และพัฒนาการ คือ การก้าวข้ามความยากลำบาก ซึ่งไม่ใช่การหลีกเลี่ยงจากความยากลำบากแต่เป็นการทำให้ความยากลำบากนั้นมีความหมาย ดังนั้น การเติบโต ก็คือ การสร้างความหมายให้กับชีวิต

งานวิจัยนี้ทำให้ผู้วิจัยเติบโตในทุกมิติของชีวิต ทั้งด้านการกระทำ ความรู้สึก และความคิด แน่ใจว่าเส้นทางพัฒนาการสายนี้ย่อมมีอุปสรรคขวากหนาม มีทั้งสุขและทุกข์ แต่เมื่อข้ามผ่านมาแล้วก็พบว่าเราไม่ได้เดินทางโดยลำพัง ขอขอบพระคุณผู้มีส่วนร่วมในเส้นทางพัฒนาการนี้ทุกท่าน

การเติบโตนี้เกิดขึ้นไม่ได้ หากขาดแรงสนับสนุนหลักจาก รองศาสตราจารย์ ดร.จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้เป็นดั่งแสงตะวัน ที่ให้พลังชีวิตของการเติบโต คอยโอบอุ้มและชี้แนะแนวทางให้ก้าวเดินด้วยความมั่นคงและมั่นใจ และแรงสนับสนุนเสริมจาก ดร.ศรินทร์ วิทยะสิรินันท์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์ ผู้เป็นดั่งแสงจันทร์ ที่ประดับประดาและให้ความสว่างท่ามกลางความมืดมิด ทำให้เส้นทางสายนี้สว่างไสว ทั้งกลางวันและกลางคืน ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ทั้งสองเป็นอย่างสูง นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากโครงการพัฒนาอาจารย์สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้งเงินทุนและโอกาสในการเติบโต และได้รับการสนับสนุนเงินทุนในการทำวิทยานิพนธ์จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ดันติวงศ์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์ ดร.อารี สันหนวี และ อาจารย์ ดร.อรชา ตูลานันท์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้เสียสละร่างกายและแรงใจช่วยให้การเติบโตนี้มีคุณค่ามากขึ้น

ขอบคุณ ผู้ช่วยวิจัย คุณวราภรณ์ โพธิ์ศรีประเสริฐ กับทุกอย่างก้าวที่ร่วมเดินด้วยกัน ขอขอบคุณผู้ปกครองทุกท่าน กับวันที่ผ่านมา กับความไว้วางใจที่เปิดเผยมุมมองจากทุกแง่มุมของชีวิตและร่วมเติบโตไปด้วยกัน ขอขอบคุณบุคคลในเครือข่ายสนับสนุนทุกท่าน กับพลังกายและพลังใจที่ให้กับกลุ่มเรียนรู้ ขอขอบคุณเด็กๆทุกคน ที่เป็นทั้งศิษย์ เพื่อน และครู ทำให้การเติบโตบนเส้นทางนี้มีสีสัน ขอขอบคุณเพื่อนๆปริญญาเอกที่ช่วยวิพากษ์และสะท้อนการเรียนรู้ ขอขอบคุณพลังรักจากครอบครัวชั้นนิกที่ให้อุปสรรคและสนับสนุนการเดินทางสายนี้ด้วยดีตลอดมา และสุดท้าย ขอขอบคุณทุกชีวิตที่เข้ามาสัมพันธ์ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภาพ.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฏ
บทที่	
1	บทนำ..... 1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1
	วัตถุประสงค์การวิจัย..... 6
	คำถามการวิจัย..... 7
	ขอบเขตของการวิจัย..... 7
	ฐานแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย..... 8
	วิธีการดำเนินการวิจัย..... 9
	ประโยชน์ที่ได้รับ..... 12
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 13
	เด็กที่มีความต้องการพิเศษ..... 14
	ความหมายทั่วไปของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ..... 14
	ลักษณะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ..... 16
	การให้การช่วยเหลือแก่เด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษตั้งแต่ระยะแรกเริ่ม..... 18
	การศึกษาบำบัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษ..... 19
	เด็กที่มีความต้องการพิเศษตามแนวคิดมนุษยปรัชญา..... 19
	ความเป็นมาเกี่ยวกับการศึกษาบำบัด..... 22
	แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการศึกษาบำบัด..... 24
	แนวคิดในการพัฒนานุเคราะห์ทางการศึกษาบำบัด..... 27

บทที่	หน้า
ผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษและการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง...	29
บทบาทของผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูลูก.....	29
การปรับตัวในการเผชิญกับปัญหาของผู้ปกครองของเด็ก ที่มีความต้องการพิเศษ.....	31
การให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ.....	36
การเรียนรู้ของผู้ใหญ่.....	44
ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง.....	47
แนวคิดที่แตกต่างกันของทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง.....	48
รูปแบบของการบูรณาการเพื่อการเปลี่ยนแปลง.....	53
การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	54
บูรณาการแนวคิด ทฤษฎี สู่แนวทางในการวิจัย.....	57
3	วิธีการดำเนินการวิจัย..... 60
ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย.....	60
ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการก่อนลงภาคสนาม.....	62
ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาการปฏิบัติการในภาคสนาม.....	68
ขั้นตอนที่ 3 การนำเสนอกระบวนการ.....	84
เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	84
การตรวจสอบ วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอข้อมูล.....	87
4	ผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: กระบวนการให้การศึกษา สำหรับผู้ปกครอง..... 91
ตอนที่ 1 พัฒนาการของกระบวนการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของ เด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษและผลการเรียนรู้ของกลุ่มผู้ปกครอง.....	91
ตอนที่ 2 กระบวนการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัย ที่มีความต้องการพิเศษโดยใช้แนวคิดการศึกษำบำบัดและการเรียนรู้ เพื่อการเปลี่ยนแปลง.....	107
5	ผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของ ผู้ปกครอง..... 124
ข้อมูลรายกรณี.....	125

บทที่	หน้า
	วิจัยที่ส่งผลต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กและการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ของผู้ปกครอง..... 216
6	ผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของ ครูและผู้วิจัย..... 231
	การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของครู..... 231
	การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของผู้วิจัย..... 235
	บทสรุปการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของครูและผู้วิจัย..... 243
7	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... 245
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 247
	อภิปรายผล..... 250
	ข้อสังเกตจากงานวิจัย..... 256
	ข้อเสนอแนะจากผลของการวิจัย..... 257
	ข้อเสนอแนะในการวิจัย..... 260
	รายการอ้างอิง..... 262
	บรรณานุกรม..... 267
	ภาคผนวก..... 269
	ภาคผนวก ก..... 270
	ภาคผนวก ข..... 272
	ภาคผนวก ค..... 273
	ภาคผนวก ง..... 274
	ภาคผนวก จ..... 276
	ภาคผนวก ฉ..... 277
	ภาคผนวก ช..... 278
	ภาคผนวก ซ..... 279
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์..... 281

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวที่เข้าร่วมกลุ่มเรียนรู้.....	70
2	การมีส่วนร่วมของบุคคลในเครือข่าย.....	73
3	การปรับแผนการปฏิบัติการ.....	76
4	การดำเนินการในการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครอง.....	80
5	การเก็บข้อมูลในบริบทต่างๆ.....	86
6	ข้อมูลการเข้ารับบำบัดของเด็ก.....	103
7	กระบวนการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษ และยุทธศาสตร์ที่ใช้ในแต่ละขั้นตอน.....	116
8	การเปลี่ยนแปลงของผู้ปกครองที่เข้าร่วมกลุ่มเรียนรู้.....	213
9	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่มีความต้องการพิเศษและการเรียนรู้เพื่อ การเปลี่ยนแปลงของผู้ปกครอง.....	217

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
1	ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย.....	61
2	แนวคิดการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษ โดยใช้แนวคิดการศึกษำบ้ำดและการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง.....	66
3	ความสัมพันธ์ของหลักของการศึกษำบ้ำด การพัฒนานุเคราะห์ทางการศึกษำบ้ำด การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กับบริบทของการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครอง.....	67
4	ขั้นตอนในการดำเนินกระบวนการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองของเด็กปฐมวัย ที่มีความต้องการพิเศษ.....	114
5	วงจรของการปฏิบัติการในแต่ละส่วน.....	115

สารบัญภาพ

ภาพประกอบที่		หน้า
1	ภาพวาดตัวเองของพิน.....	127
2	ภาพวาดของชอด้วงที่มีรายละเอียดใกล้เคียงของจริงและมักวาดในลักษณะ ตกขอบ.....	138
3	ภาพวาดตัวเองของชอด้วง.....	138
4	ภาพวาดตัวเองของชลุ่ย.....	147
5	ภาพวาดตัวเองของกีตาร์.....	155
6	ภาพวาดตัวเองของแคน.....	166
7	ภาพวาดตัวเองของฟลุ้ต.....	178
8	ภาพวาดตัวเองของเปียนโน.....	188
9	ภาพวาดตัวเองของอังกะลุง.....	199